Pensjónsnýskipanin

– Uppskot til eina haldføra pensjónsskipan fyri Føroyar

Talið av eldri fólki í Føroyum er skjótt veksandi, meðan talið av arbeiðsførum verður nærum óbroytt. Hetta fer at seta føroysku pensjónsskipanina og vælferðartænasturnar undir stórt trýst.

Juni 2009

Trupulleiki

- Demografiska og fíggjarliga gongdin:
  - Fleiri eldri og óbroytt tal av arbeiðsfør.
  - Útreiðslur til eldrarøkt og pensjónir veksa skjótt.
  - Óbroytt tal av arbeiðsførum merkir, at skattainntøkurnar veksa seint.

- Eldraútreiðslurnar vaksa so nógv at tað førir til økt skattatrýst, frá flyting og fíggingartrupulleikar.

- Landskassin fer ikki longur at kunna røkja sínar skyldur.
  - Landskassin fer ikki longur at kunna fíggja pensjónir og røktartænastur.

- Tað er tí neyðugt at gera stórar broytingar av almennu og persónligu pensjónsskipanunum.

Dagsskrá

1. **Framskrivingar**
   - Demografiskar
   - Fíggjarligar

2. **Uppskot til pensjónsnýskipan**
   - Málsetningur
   - Almannapensjón
   - Lógarbundin uppsparing

3. **Búskaparliga ávirkanin**

Demografiskar framskrivingar

	2009	2020	2030	2040	2050
0-19	15	14	14	13	13
20-64	27	28	27	26	26
65+	7	9	11	13	13
Tilsamans	**49**	**51**	**52**	**52**	**52**

**Tøl eru í tús. fólk*

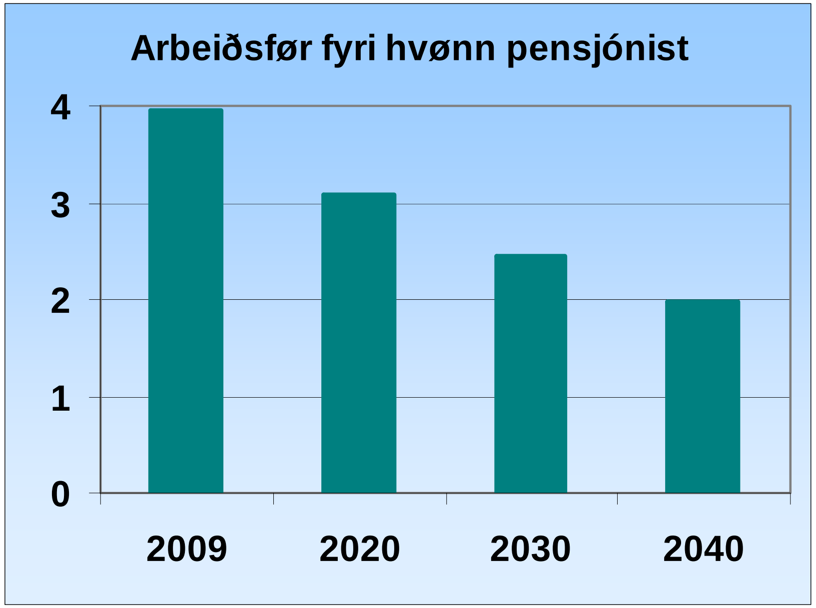

Demografiskar framskrivingar

	Væntað livitíð hjá 60 ára gomlum	Ár sum eftirlønari
1971-75	79,0	12,0
2001-05	82,0	15,0
2045-50	86,5	19,5

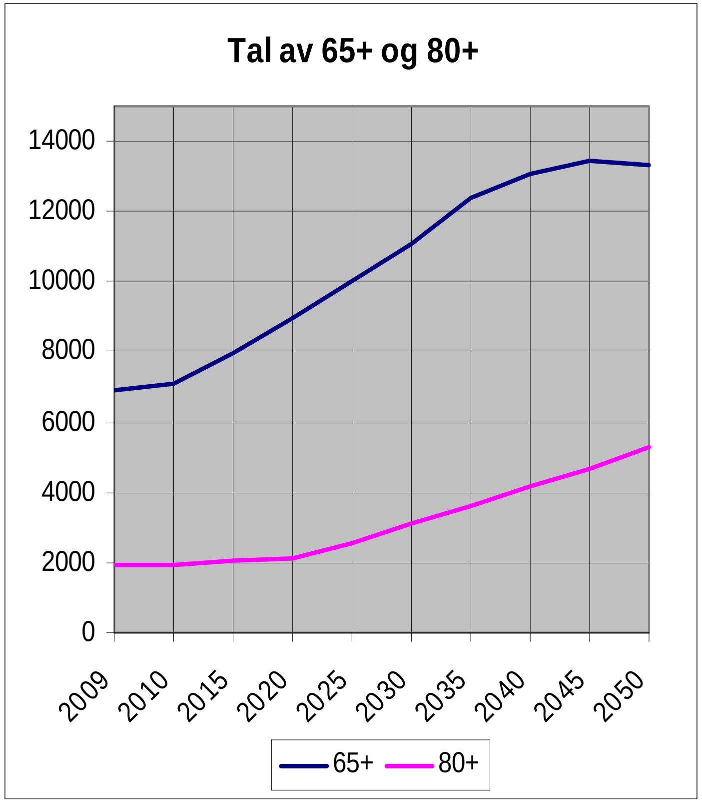

Sosiali sáttmálin

- Óskrivaði sosiali sáttmálin:
  - Tey arbeiðsføru gjalda pensjónir og vælferðartænastur fyri tey eldru við tí óskrivaðu fyritreyt, at tá tey gerast gomul, rokna tey við, at tey, sum tá eru arbeiðsfør, gjalda teirra pensjón og vælferðartænastur.

- Sosiali sáttmálin fer ikki at halda í framtíðini.
  - Tey, sum í framtíðini vera í arbeiðsførum aldri, vera ov fá at gjalda fyri pensjón og vælferðartænastur til so nógv.

Fíggjarligar framskrivingar

Almanna- og heilsuútreiðslur til fólk eldri enn 65 ár framskrivað við gongdini í talinum av eldri fólki:

	2009	2020	2030	2040	2050
Fólkapensjónir	426	551	684	804	820
SAMEG	179	232	287	338	345
Almannaútreiðslur	335	433	537	632	644
Heilsuútreiðslur	304	394	488	574	585
Til samans	**1.244**	**1.610**	**1.996**	**2.348**	**2.394**
Indeks fyri tal av eldri fólki	100	130	161	189	192

Viðm.: Í føstum prísum, øll tøl eru í mió. kr.

Árliga hall á fíggjarlógin á 1.300 mió. kr.

	Eldraútreiðslur í % av BTÚ	Hall á FL hvørt ár
2009	9,57	-
2020	12,18	340
2030	15,34	751
2040	18,93	1.217
2050	19,42	1.280

- Eldraútreiðslurnar vaksa úr umleið 10% upp í 20% av BTÚ.
- Hetta svarar til, at árligu útreiðslurnar á fíggjarlógin høvdu verið 1,3 mia. kr. størri enn í dag.

Málsetningar

Endamálið er at skipa viðurskiftini soleiðis, at vit fáa eina fíggjarliga haldføra pensjónsskipan, ið tryggjar øllum pensjónistum ein virðiligan og góðan aldurdóm

Skipanin skal byggja á 3 súlur:

- <u>Súla 1:</u> Fólkapensjón, sum tryggjar eina minstu inntøku.
- <u>Súla 2:</u> Eina persónliga uppsparing, sum tryggjar ein rímiligan lønardekning hjá teimum, sum hava møguleika at spara upp sjálvi.
- <u>Súla 3:</u> Eina fría uppsparing hjá teimum, sum hava serligan tørv og ynskir.

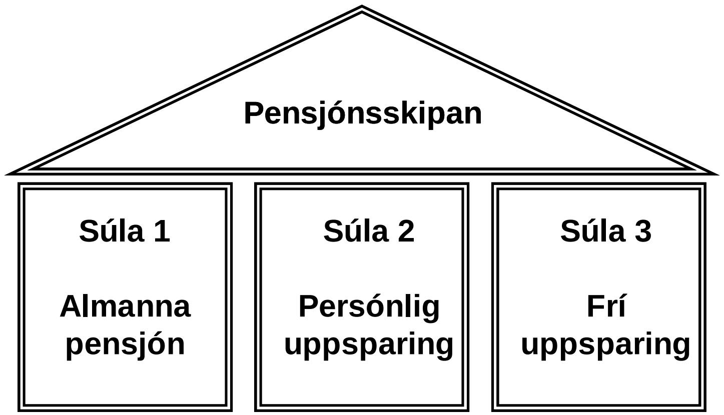

Nýggja pensjónsskipanin

Pensjónsskipan

Súla 1:	**Súla 2:**	**Súla 3:**
Ein fólkapensjón Mótrokna í øllum. Skattskyldugar, men fáa ein frádrátt Javna við løn - 1%. **Mótrokna við 25% frá fyrstu krónu** **SAMEG sum í dag**	**15% lógarbundin uppsparing** Í mesta lagi 10% kapitalútgjald. Av restini: Minst 50% lívrentu Restina til ratueftirløn	**Frí uppsparing yvir 15 %** Í mesta lagi 20% kapitalútgjald. Lívrentu ella ratueftirløn

Livitíðarindeksera pensjónsaldurin

Samanseting av inntøku

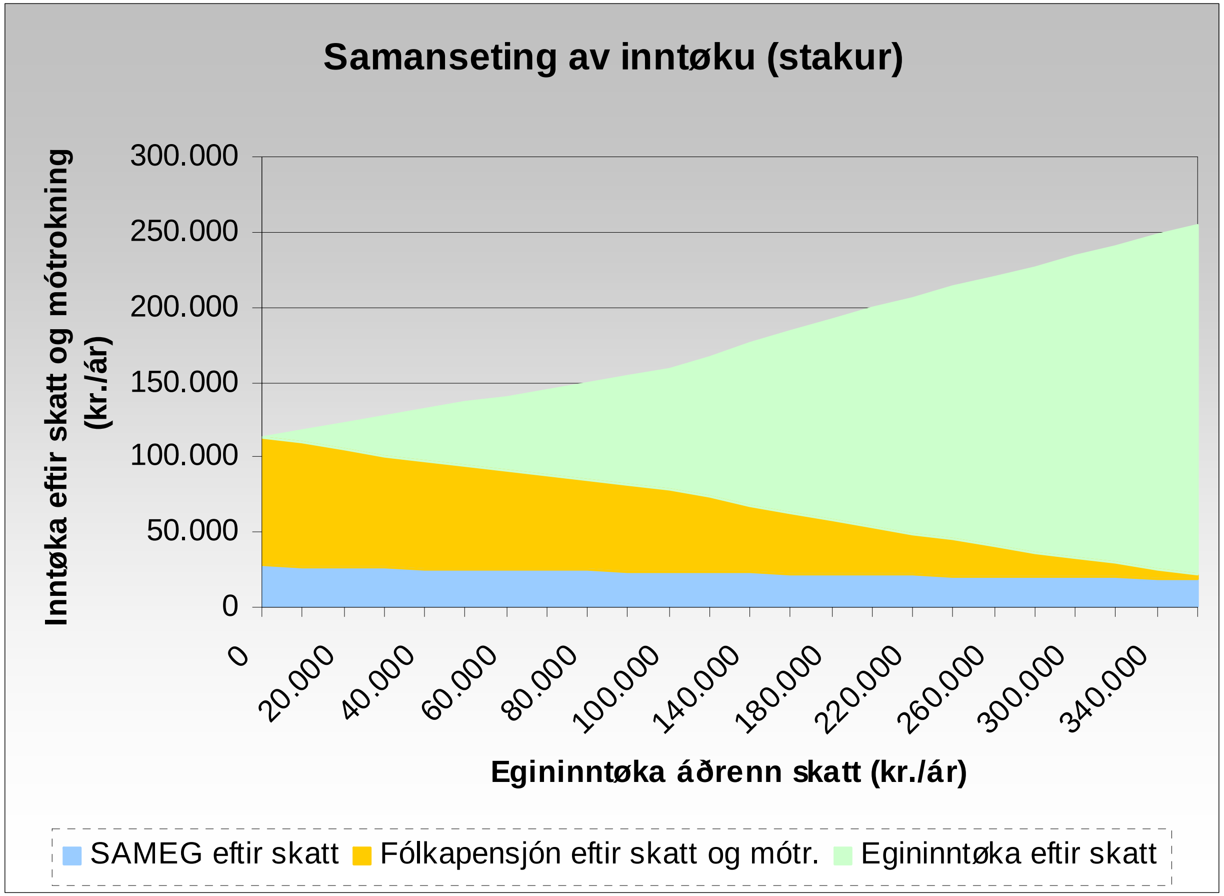

Fíggjarmálaráðið

Súla 1: Ein fólkapensjón

- Leggja grundupphædd, viðbót og viðbót til ávísar pensjónistar saman til eina fólkapensjón. Kann mótrokna í uml. 70% av pensjónin.

- Um landskassin fær møguleika at mótrokna í størri parti av inntøkuni, so minkar hetta um inntøkuna hjá teimum, sum longu hava eina góða eftirløn og/ella høga lønarinntøku.

	SAMEG	**Grund-upphædd**	**Viðbót og viðbót til ávísar**	**Almanna-pensjónir tilsamans**
Giftur				
• Í dag	2.500	3.313	2.373 + 297	**8.483**
• Uppskot	2.500	0	5.983	**8.483**
Stakur				
• Í dag	2.500	4.169	3.065 + 594	**10.328**
• Uppskot	2.500	0	7.828	**10.328**

Fólkapensjón

Súla 1: Fast javning av pensjónin

- Javning í dag:
  - Viðbót: 3%.
  - Grundupphædd: Ongin javning.

- Uppskot:
  - Lønarjavna pensjónirnar við lønarhækking minus 1%.
  - Minni enn full lønarjavning.
  - Meiri enn prísjavning.
  - Fylgir búskapargongd og reallønargongd.
  - Javnari útreiðsluvøkstur.

Súla 1: Skattskyldugar, men geva ein frádrátt í skattinum

- Gera allar almannapensjónirnar skattskyldugar.
  - Fólk við góðum pensjónsinntøkum og lønarinntøkum koma at gjalda ein meira rímiligan skatt.
- Geva ein frádrátt í skattinum, so broytingin er inntøkuneutral fyri ein pensjónist, sum ikki hevur aðrar inntøkur enn almenna pensjón.
- Frádratturin verður 21.707 kr./ár fyri støk og 15.453 kr./ár fyri gift í 2010.

Súla 1: Mótrokna frá fyrstu krónu við 25%.

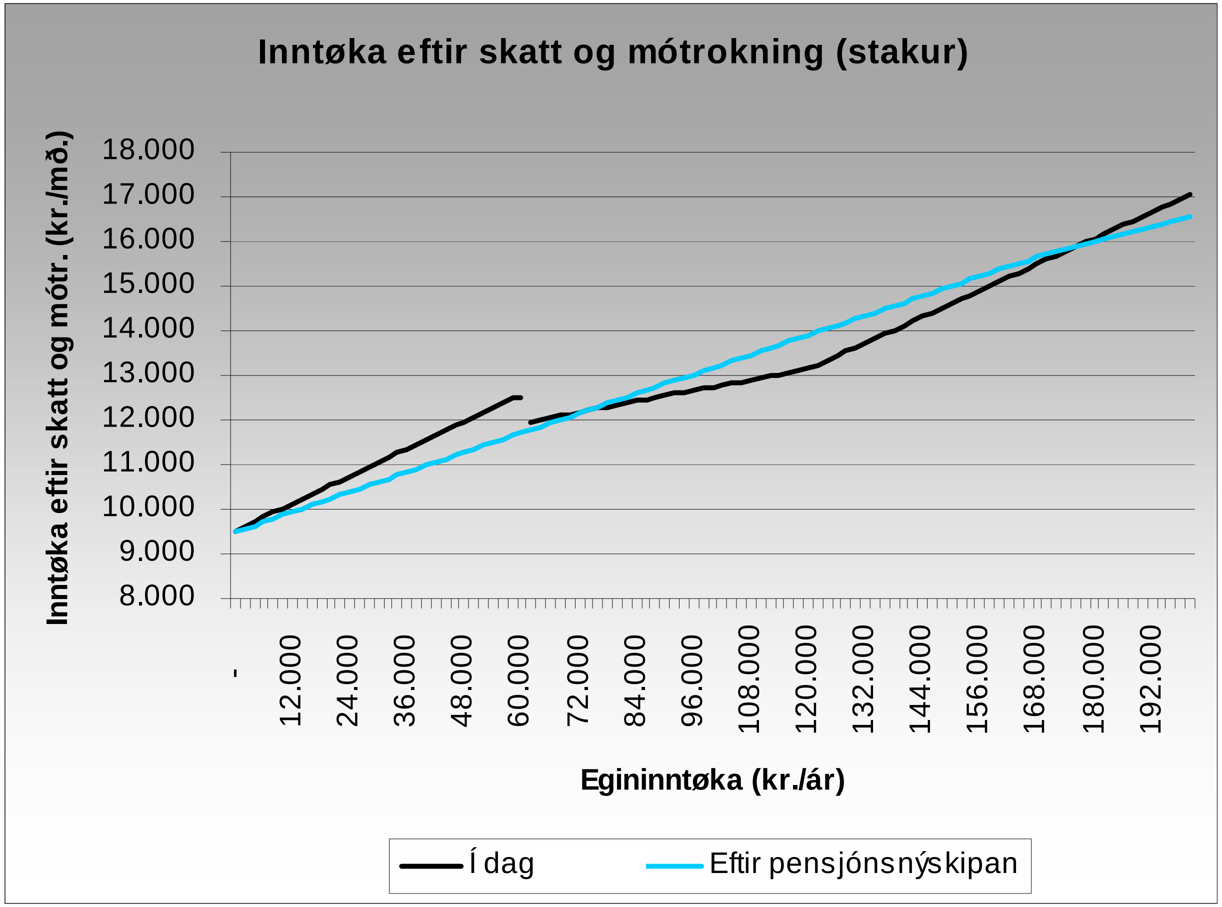

Fíggjarmálaráðið

Súla 1: Livitíðarindeksera pensjónsaldurin

Hækka pensjónsaldurin, so hvørt væntaða livitíðin hækkar.

	Hækking av pensjónsaldri	Pensjónsaldur
2012	0,5	67,5
2017	0,5	68
2022	0,5	68,5
2027	0,5	69
2032	0,5	69,5
2037	0,5	70
2042	0,5	70,5
2047	0,5	71

Súla 2 og 3: Lógarbundin og frí uppsparing

- Súla 2: Lógarbundin uppsparing á 15% til øllum.
  1. 15% av inntøkuni skal gjaldast til eftirløn.
  2. Tað er loyvt at keypa tryggingar. Málið er, at minst 2/3 av inngjaldinum fer til uppsparing.
  3. Eftirlønaruppsparing kann í fyrsta lagi koma til útgjaldingar frá og við almenna pensjónsaldrinum (í løtuni 67 ár).
  4. Í mesta lagi 10 % kapitalútgjald. Kapitalútgjald verður skattað við 45%.
  5. Av restini, skal minst 50% nýtast til eina lívlanga veiting og í mesta lagi 50% til eina ratueftirløn yvir í minsta lagi 10 ár.
  6. Er uppsparingin við pensjónsaldur minni enn 100.000 kr., kann hon øll gjaldast sum kapitalútgjald. Er uppsparingin minni enn 400.000 kr., kann øll uppsparingin gjaldast sum ratueftirløn.

- Súla 3: Sjálvboðin uppsparing yvir 15%.
  1. Ratueftirløn ella lívlanga veiting.
  2. Í mesta lagi 20 % kapitalútgjald.

Súla 2 og 3: Lógarbundin og frí uppsparing

	Súla 2			Súla 3	
	Lógarbundin uppsparing			Frítt	
Uppsparing	15 % uppsparing o.a. av allari skattskyldugari inntøku			Eyka inngjald	
Útgjald	Maks 10 %	Minst 90% útgjaldast soleiðis:		Maks 20 %	Minst 80 %
	Kapital-útgjald	Minst 50 %	Maks 50 %	Kapital-útgjald	LV ella RE
		Lívlang veiting	Ratueftirløn		

Búskaparliga ávirkanin av pensjónsnýskipanini

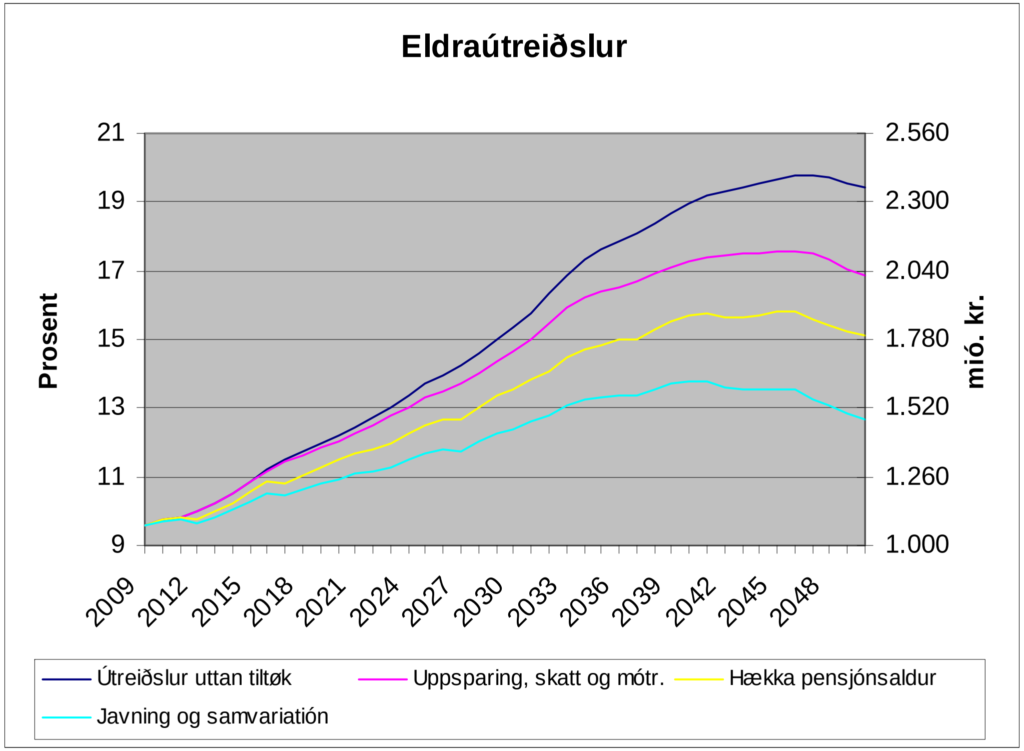

	Eldraútreiðslur uttan tiltøk		1. Økt uppsparing: Skattur og mótr.	2. Hækka pensjónsaldur	3. Lønarjavning minus 1%	4. Samvariatión millum 2 og 3	Eldraútreiðslur eftir tiltøk	
	mió. kr.	% av BTÚ	mió. kr.	mió. kr.	mió. kr.	mió. kr.	mió. kr.	% av BTÚ
2009	**1.244**	**9,57**	0	0	0	0	**1.244**	**9,57**
2020	1.584	12,18	20	71	74	5	1.423	10,95
2030	**1.995**	**15,34**	92	143	171	21	**1.611**	**12,39**
2040	2.461	18,93	217	205	297	46	1.789	13,76
2050	**2.524**	**19,42**	329	231	385	68	**1.648**	**12,68**

Samandráttur

- Um allar broytingarna verða framdar, so veksa útreiðslurnar bert til 13% av BTÚ, svarandi til eitt hall á FL á umleið 400 mió. kr.
- Tiltøkini loysa sostatt 70% av fíggingartrupulleikanum.

- Broytingarnar mugu fremjast nú. Seinni inntrivini verða gjørd, størri mugu tey vera, og knappligar skattahækkingar, t.e. minking í tøku inntøkunum gera stóran skaða, m.a. fráflyting.

- Eitt samlað uppskot.